

УДК 37.016:74:738+745/749+7.012

ББК 74.200.541.1

Віктор Вдовченко

### **ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБКИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ “ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНА ТВОРЧІСТЬ”, “ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО”, “ОСНОВИ ДИЗАЙНУ” НА ПРОФІЛЬНОМУ РІВНІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ 10–11 КЛАСІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ОСВІТИ**

*У статті обґрунтовано теоретико-методичні підходи до розробки спеціалізацій “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну” на профільному рівні підготовки учнів 10–11 класів у системі неперервної художньо-проектної освіти. Визначено системоутворюючі аспекти для синтезу змісту освітніх галузей “Мистецтво” і “Технології” неперервної художньо-проектної освіти у ЗНЗ і ВНЗ. Розкрито теоретичні положення сучасної методології неперервної художньо-проектної освіти на профільному рівні з позицій фундаментального дослідження в Інституті педагогіки Національної академії педагогічних наук України.*

**Ключові слова:** фундаментальні дослідження; неперервна художньо-проектна освіта у ЗНЗ і ВНЗ; пропедевтичний, допрофільний та профільний рівні підготовки; спеціалізації: “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну”; національні школи художньо-проектної освіти України – Київська, Львівська, Харківська; художньо-промислові школи України; художньо-промислова освіта.

**Постановка проблеми.** Інтеграція художньої та технологічної освіти незалежної Української держави в освітній європейський простір активізувала потребу в зміні змісту та мети дизайнерського напрямку підготовки фахівців у мистецьких ВНЗ. Так були створені передумови для наукової розробки, апробації та впровадження в навчально-виховний процес ЗНЗ України спеціалізацій технологічного профілю із художньо-проектним змістом:

- 1) профільної підготовки загально-технічних спеціалізацій із 2004 р.: *за видами дизайну* (“Графічний дизайн”, “Промисловий дизайн”, “Дизайн середовища”); *за специфікою художнього проектування у видах дизайну в спеціалізації “Основи дизайну”* – площинних дизайнерських об’єктів (“Графічний дизайн”, “Веб-дизайн”, “Дизайн реклами”), об’ємних (“Етнодизайн”, “Дизайн одягу”, “Промисловий дизайн”), просторових (“Дизайн середовища”, “Ландшафтний дизайн”); *за інтеграцією навчальних предметів освітньої галузі “Технології”* – “Технології” та “Інформатика” з новітнім видом дизайну (“Веб-дизайном”);
- 2) форми довузівської підготовки в галузі “Дизайн” з 2013 року;
- 3) спеціалізацій: “Художньо-проектна творчість” та “Декоративно-прикладне мистецтво” з 2015 року.

Педагогічні фундаментальні дослідження проводяться з огляду на принципи художнього проектування у:

- а) *Трипільській культурі* – гармонізованого ландшафтного довкілля, організації мегаполісного міського та сільського середовищ, організації екстер'єрів та інтер'єрів, предметів побуту, одягу, енергетично збагаченої символіки;
- б) *сучасній європейській культурі* – ергономічно та естетично довершених промислових виробів, дизайну сучасного одягу; художньо-промислового та індустріального наукоємного й технологічно переоснащеного виробництва; соціально спрямованої сфери обслуговування, реклами; особистісно та компетентнісно зорієнтованої системи художньо-проектної освіти.

Розроблені в 2004–2011 роках спеціалізації були зорієнтовані на продукт художнього проектування. Результати узагальнень отриманих результатів проведених фундаментальних досліджень засвідчили недостатню увагу розвитку самого проектувальника, психології художньо-проектної творчості. Звідси нами визначено **перший теоретико-методичний підхід**: зміна мети, завдань і концептуальних підходів у профільному навчанні зі знансєвих (ЗУНівських) результатів профільного навчання на особистісні, компетентнісно зорієнтовані результати профільного навчання за спеціалізаціями “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”. Ключові компетентності, художньо-проектна і галузева компетентності характеризують творчу особистість проектувальника в декоративно-прикладному мистецтві (далі – ДПМ) та дизайні.

Введення нами у процесі фундаментального дослідження в Інституті педагогіки НАПН України з 2015 року спеціалізацій “Художньо-проектна творчість” та “Декоративно-прикладне мистецтво” на профільному рівні – є прерогативою сучасного розвитку національної системи художньо-проектної освіти (до кін. ХХ ст. – художньо-промислової освіти) та української художньої промисловості, в яких у другій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст. перейшли від ремісничих прийомів копіювання і тиражування виробів до розробки методами художнього проектування (дизайнерськими) якісно нових об'єктів. У народних художніх промислах, у ВНЗ за спеціалізацією “ДПМ” почали готувати фахівців із застосуванням домінуючих у професійній та вищій освіті методів художнього проектування. З цього випливає **другий теоретико-методичний підхід**: український дизайн базується на тисячолітній художньо-виробничій практиці школи учнівства, починаючи із Трипільської культури 5–7 тис. років тому (Губко О.Т., 2013) виготовлення предметів побуту та одягу, організації культурного ландшафту, житлового та ремісничого, навчального середовища, тому в спеціалізацію художньо-проектного напрямку необхідно ввести на початковому етапі з 10 кл. базову підготовку методом учнівства (об'єкти праці з декоративно-прикладного мистецтва).

**Третій теоретико-методичний підхід**: у технологічному профілі спеціалізації з художнього проектування за складністю опанування, викладання вчителем профільної школи та матеріально-технічним забезпеченням ЗНЗ повинні мати різний рівень засвоєння – від традиційного до інноваційного: “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну”.

Отже, перед українською фундаментальною педагогічною наукою постало завдання розробити теоретико-методологічні підходи щодо запровадження науково обґрунтованих педагогічних умов для спеціалізацій “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво” та “Основи дизайну” на профільному рівні підготовки учнів 10–11 класів у системі неперервної художньо-проектної освіти України.

**Четвертий теоретико-методичний підхід:** спеціалізації “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво” і “Основи дизайну” повинні стати інтегруючими ланками між освітніми галузями “Мистецтво” та “Технології” на профільному рівні підготовки учнів 10–11 класів у системі національної неперервної художньо-проектної освіти.

Модулі, розділи “ДПМ” нині структурно і за змістом ґрунтовно розроблено у ВНЗ та позашкільних навчальних закладах (далі – ПНЗ). Тому доцільно в одній спеціалізації “Художньо-проектна творчість” сконцентрувати:

- а) в перший рік – базову профільну підготовку з ДПМ, диференційовано до віку учнів 10 класу;
- б) на другий рік – фундаментальну на шкільному рівні профільну підготовку – опанування методів художнього проектування у різновидах дизайну, диференційовано до віку учнів 11 класу.

При цьому варто:

у 10 класі – опанувати особистісно важливий навчальний матеріал для розуміння вербального, візуального, предметно-пластичного процесу творення художнього образу в ДПМ із “Психології художньо-проектної творчості”;

у 11 класі – засвоїти важливу для індивідуальної рефлексії (осмислення) результатів художньо-проектної діяльності у різновидах дизайну – психологію сприйняття та відображення під час вивчення навчального матеріалу з “Психології реклами”.

Дієвість та ефективність засвоєного в 10–11 класах навчального матеріалу з “Психології творчості” у процесі вивчення спеціалізацій “Художньо-проектна творчість”, “ДПМ” та “Основи дизайну” (за видами дизайну – “Етнодизайн”, “Графічний дизайн”, “Веб-дизайн”, “Дизайн реклами”, “Дизайн одягу”, “Промисловий дизайн”, “Дизайн середовища”, “Ландшафтний дизайн”) повинна проявитися у практичній діяльності старшокласників під час самостійного виконання творчих проектів за вивченими розділами.

**П’ятий теоретико-методичний підхід:** профільне навчання доцільно проводити за трьома рівнями в системі неперервної художньо-проектної освіти: пропедевтичним у 5–7 класах, допрофільним у 8–9 класах, профільним у 10–11 класах, з дотриманням дидактичних принципів наступності під час переходу на кожний новий рівень і перспективності – з урахуванням вимог до підготовленості студентів ВНЗ спеціальності “Дизайн”.

Така багаторівнева підготовка в профільній школі викликана значними обсягами навчального матеріалу, необхідного для засвоєння. Окрім того, кожен рівень є своєрідним сенситивним періодом для формування в процесі неперервної художньо-проектної освіти самої особистості учня-творця, здатного до пошукової, дослідницької, експериментальної художньо-проектної роботи.

**Шостий теоретико-методичний підхід:** педагогічне проектування структури та змісту спеціалізації “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво” та “Основи дизайну” повинне базуватися на синтезі (інтеграції) художньої та технологічної освіти в художньо-проектній творчості креативної особистості проектувальника.

15 років фундаментальних і прикладних досліджень в Інституті педагогіки НАПН України з розробки, апробації авторами змісту та методики “Основи дизайну” в основній і старшій профільній школі привели до висновку, що розв’язати проблему профільної та довузівської підготовки за спеціалізацією “Основи дизайну” в межах

освітньої галузі “Технології” неможливо без художньої підготовки учнів у художніх школах, у художніх гуртках ПНЗ або на заняттях елективних курсів, факультативних заняттях у ЗНЗ. Для планомірної художньо-проектної профільної підготовки майбутніх майстрів ДПМ для художньої промисловості, а також ландшафтних дизайнерів, дизайнерів середовища (дизайнерів екстер’єрів, інтер’єрів), дизайнерів одягу, промислових дизайнерів, дизайнерів-графіків, веб-дизайнерів та дизайнерів-рекламістів для індустріального виробництва і соціальної сфери – необхідна не тільки проектно-технологічна підготовка, а передусім художньо-проектна підготовленість школярів для здатності (уміння) створювати образ і форму об’єктів проектування (образотворення, формотворення) в кожному із зазначених видів дизайну. Окрім художньо-проектного мислення, старшокласник повинен володіти художньо-образним мисленням, яке не можна сформулювати лише в процесі проектно-технологічної підготовки. При цьому ми акцентуємо увагу в новому періоді дослідження (2015–2017 роках) не тільки на опануванні методами художнього проектування в процесі профільного навчання, як то було у 2009–2011 роках, а, передусім – на навчанні та вихованні креативної особистості учня профільної школи засобами художньо-проектної творчості, який буде здатний оволодіти методами художнього проектування для *навчальної предметно-перетворювальної діяльності*.

**Сьомий теоретико-методичний підхід:** *перехід від процесуально зорієнтованої неперервної технологічної освіти, фахової неперервної дизайнерської освіти у вищій школі до неперервної художньо-проектної освіти (назва якої найбільш точно відображає структуру та зміст освіти майбутнього майстра ДПМ і дизайнера) в ЗНЗ, позашкільних навчальних закладах (ПНЗ), а також ВНЗ на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях.*

У 2014 році нами введено в науковий обіг новий термін у галузі педагогіки мистецтва – “неперервна художньо-проектна освіта”, на заміну терміна “дизайн-освіта” в ЗНЗ, ПНЗ. Дизайн-освіта, на нашу думку, за своїми завданнями і віковими межами охоплення більше відноситься до фахової підготовки студентів дизайнерських факультетів ВНЗ освітньо-кваліфікаційного рівня “Магістр” і тому є вузькопрофесійним терміном фахової підготовки за обраною спеціалізацією. Адже термін “дизайн-освіта” не охоплює із-за своєї специфіки значний сектор художнього виробництва в окремих регіонах України, де знаходяться основні осередки народних художніх промислів (Київщина, Полтавщина, Львівщина, Дніпропетровщина та ін.).

**Восьмий теоретико-методичний підхід:** *теоретико-методологічні витоки системи національної неперервної художньо-проектної освіти закорінені в історії художньо-промислових шкіл Києва, Львова, Харкова, Одеси, Ужгорода, Косова, Вишніці, Миргороду та ін. кінця XIX – початку XX ст., які потім було реорганізовано в училища, технікуми, коледжі, а з кінця XX – початку XXI ст. в інститути декоративно-прикладного мистецтва і дизайну, а також у факультети та інститути національних університетів.*

Саме в зазначених художньо-ремісничих осередках, а згодом – художньо-промислових центрах, були відкриті художньо-промислові школи.

Отже, реорганізація художньо-промислової освіти у 2015 році в Україні дійшла й до шкільного рівня – профільної підготовки в 10–11 класах, допрофільної підготовки у 8–9 класах, пропедевтичного рівня підготовки в 5–7 класах. Відсутність державного замовника (художньо-промислових підприємств і художніх комбінатів) для підготовки фахівців художньо-промислового та індустріального виробництва і домінування у ПТНЗ та ВНЗ методу творчих проектів для розробки образу та форми

суспільно-корисних об'єктів праці вимагають заміни назви освіти – з “художньо-промислової” в ХХ ст. та “дизайн-освіти” на початку ХХІ ст. на більш відповідну і обґрунтовану назву – “художньо-проектна освіта”. Вагомим фактом недостатньо обґрунтованого введення в ЗНЗ терміна “дизайн-освіта” є відсутність у Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти освітньої галузі “Дизайн”. При цьому для ЗНЗ визначено дві освітні галузі – “Мистецтво” та “Технології”, які в синтезованих (інтегрованих) вимогах надають можливість учням із художньо-проектними здібностями не тільки обрати для себе подальший шлях навчання в мистецьких ВНЗ на дизайнерських факультетах, а й отримати пропедевтичну, допрофільну та профільну підготовку в ЗНЗ, як невід’ємній складовій національної системи неперервної художньо-проектної освіти.

Змістове наповнення освітніх галузей “Мистецтво” та “Технології” базової та повної загальної середньої освіти зумовлене докорінним оновленням художньо-проектної культури в Україні, Європі та в інших країнах світу, а тому й художнього проектування – дизайну, художніх технік і технологій у ДПМ, а також вимогами науково-технічного та соціально-економічного поступу українського художньо-промислового та індустріального виробництва. Сучасному етапу розвитку художньо-проектної освіти України властива загальна закономірність – освітній процес ЗНЗ, система мистецької і технологічної освіти співвідносяться з рівнем нагальних потреб суспільства до євроінтеграції, гармонізації природного та предметного довкілля на засадах краси і доцільності. Відповідно відбувається орієнтація науковців у розробці спеціалізацій профільної школи на більш прикладну підготовку фахівців у галузі художнього проектування для художньо-промислового та індустріального виробництва, фундаменталізацію та інтенсифікацію системи художньо-проектної освіти профільного рівня. Вимога ЄС щодо інтегрування у європейський освітній простір може бути виконана тільки завдяки науково обґрунтованому узгодженню змісту і форм профільної освіти із потребами дизайнерських розробок у індустріальному виробництві, а також сучасних художньо-проектних розробках виробів ДПМ у художньому виробництві, що призведе до більшої соціально-економічної ефективності українських розробок на європейському ринку дизайн-продуктів та дизайнерських послуг.

*Дев'ятий теоретико-методичний підхід: випереджальний характер тривісного навчання у профільній школі.*

За визначенням президента НАПН України, академіка В. Кременя “... соціально-економічна, політична, духовна модель розвитку нашого суспільства може бути оптимальною лише тоді, коли ми, конструюючи її та обираючи шляхи реалізації цієї моделі, будемо орієнтуватися не тільки на внутрішні реалії, а й на загально-цивілізаційні тенденції розвитку людства. Це потрібно для того, щоб зробити випереджальний крок у розвитку України, а не постійно когось наздоганяти. Тому, модернізація освіти є важливим чинником соціального, економічного і політичного розвитку України (Кремень В.Г., 2015).

Проектування, розробка структури, змісту та методики спеціалізацій “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну” на профільному рівні підготовки учнів 10–11 кл. у системі неперервної художньо-проектної освіти можлива тільки за умови науково обґрунтованого визначення випереджального характеру концептуальних підходів до розробки теоретико-методичних засад щодо синтезування (інтегрування) вимог освітніх галузей “Мистецтво” та “Технології” до учнів профільної школи. Новітній зміст

спеціалізацій технологічного профілю забезпечить потребу сучасного українського суспільства в естетичному оновленні предметного довкілля. Варто констатувати, що сучасні художньо-проектні розробки в Україні у формі вітчизняних дизайнерських проєктів створені на поч. ХХІ ст. першими фахівцями у галузі дизайну нового покоління, що отримали фахову підготовку в мистецьких ВНЗ III–IV рівнів акредитації. Їх навчали викладачі, які фактично не мали педагогічної освіти, не були науковцями в галузі педагогіки мистецтва. Але це були досвідчені практики – художники, архітектори, мистецтвознавці, модельєри, стилісти, інженери, конструктори, технологи.

*Десятий теоретико-методичний підхід: здатність профільного рівня неперервної системи художньо-проектної освіти до змін.*

Здатність освітньої системи вищої, а тепер і профільної школи до змін багато в чому визначається інноваційним підходом до постановки цілей, відбору змісту, організації освітнього процесу, оцінки досягнутих результатів. Зараз частину пропедевтичних, довузівських завдань ВНЗ взяли на себе ЗНЗ профільного рівня. Сучасний стан суспільних відносин, економіки України, рівня розвитку художньо-промислового та індустріального виробництва призвів до необхідності переосмислення ключових цілей і завдань художньо-проектної освіти, основних вимог на рівнях пропедевтичної (5–7 кл.), допрофільної (8–9 кл.), профільної (10–11 кл.) підготовки майбутніх майстрів ДПМ, дизайнерів, рекламістів. Спочатку художньо-проектна творчість на профільному рівні, а потім фахова діяльність вимагає від працівників художньо-промислового виробництва і галузі дизайну в індустріальному виробництві застосування якнайширшого спектру здібностей, розвитку неповторних індивідуальних та інтелектуальних якостей творчої особистості майбутнього майстра ДПМ, дизайнера, рекламіста.

*Одинадцятий теоретико-методичний підхід: художньо-проектна освіта повинна орієнтуватися не тільки на розвиток виробничих і соціальних технологій найближчого майбутнього, але й на потреби та можливості людини в усіх її сферах життєдіяльності.*

За таких умов основним завданням у системі художньо-проектної освіти стає не тільки профільна підготовка фахівця, а передусім становлення особистості майбутнього майстра ДПМ та дизайнера в особистісно привабливій сфері життєдіяльності, який опановує не тільки художньо-проектний досвід, а й культурний досвід людства, усвідомлює своє місце в суспільстві, уже зі шкільного віку здатний до художньо-проектної діяльності у профільній школі з орієнтуванням на фахову діяльність, до самовизначення, саморегуляції, саморозвитку в умовах неперервності й наступності в освіті.

*Дванадцятий теоретико-методичний підхід: у результаті педагогічного проєктування профільної підготовки за спеціалізацією “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну” у системі неперервної художньо-проектної освіти необхідно змоделювати освітній навчально-виробничий простір профільного рівня для вільної творчої комунікації, який охопить всі її сфери життєдіяльності з відповідними до них видами дизайну. При цьому сама освітня комунікація в процесі творчого перетворення старшокласником навколишнього середовища неминуче набуває проєктного характеру.*

Завданням педагогічного проєктування профільного рівня художньо-проектної освіти за спеціалізаціями “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне

мистецтво”, “Основи дизайну” є створення в освітньому середовищі ЗНЗ образу сучасної динамічно змінної художньо-проектної культури України, що постає в образній формі як цілісна система. Проектність у системі “матеріальне середовище – художньо-проектний образ” визначається як особливий тип і своєрідна культура мислення, яка повинна відтворюватися й розвиватися в освітньому просторі.

**Висновок.** За окресленими вище теоретико-методичними підходами до розробки педагогічних умов для спеціалізації “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну” на профільному рівні підготовки учнів 10–11 класів у системі неперервної художньо-проектної освіти нами сформульовано теоретичне узагальнення: художньо-проектну освіту потрібно розглядати крізь призму методології соціально-культурного проектування. Тому виникає нагальна необхідність розробки фундаментальної теорії, методології, педагогічних умов, науково-методичних матеріалів, принципів і методів, навчальних матеріалів для реалізації їх у навчальному процесі профільного рівня художньо-проектної освіти за спеціалізаціями “Художньо-проектна творчість”, “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Основи дизайну”.

1. Антонович Є.А. Теоретико-методологічні засади дизайну [Текст] / Є.А.Антонович // Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн: наук.-мист. студії / Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: І.І. Міщенко та ін. – Київ-Чернівці: Видавн. дім “Родовід”, 2009. – С. 199–210.
2. Антонович Є.А., Вдовченко В.В та ін. Етнодизайн: Експериментальна програма для 5–9 кл. // Сільська школа України. – 2004. – № 21 (93). – С. 4–23.
3. Вдовченко В.В. та ін. Навчальна програма “Трудове навчання: основи дизайну” для загальноосв. навч. закладів нового типу: ліцеїв, гімназій, коледжів (5–9 класи). Рекомендовано МОН України (№ 1/11-3179 від 25.07.2008 р.) // Трудова підгот. в закладах освіти. – 2010. – № 9. – С. 13–34; 2010. – № 10. – С. 29–48; 2010. – № 11–12. – С. 11–30.
4. Вдовченко В.В. Результативність науково-дослідної роботи в технологічному напрямі профільного навчання з “Осн. дизайну” // Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік: інформ. видання. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 341–343.
5. Вдовченко В.В. та ін. Навч. програма для 11 – річн. школи. Технології. 10–11 кл. Прогр. для профільн. навчання учнів загальноосв. навч. закладів. Спеціалізація “Основи дизайну”. Технологічний напрям. Технологічний профіль. Наказ МОН № 1021 від 28.10.2010. Про надання навч. прогр. грифу “Затверджено МОН України”. – К., 2010. – 96 с.
6. Вдовченко В.В. (кер. авт. кол.) та ін. Основи дизайну: підручник для 10 кл. загальноосв. навч. закл. Профільн. рівень [за ред. В.В. Вдовченка]. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 304 с.: іл.
7. Вдовченко В.В. та ін. Основи дизайну: Програма профільн. навч. для загальноосв. навчальних закладів з трудового навчання у 10–12 кл. Наказ МОН № 122 від 22.02.2008. Про надання навч. прогр. грифу “Затверджено МОН України” // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11. – № 1. – С. 116 – 149 (10 кл.).
8. Вдовченко В.В. та ін. Основи дизайну: Програма профільн. навч. для загальноосв. навч. закладів з трудового навчання у 10–12 класах. Наказ МОН № 122 від 22.02.2008. Про надання навчальним програмам грифу “Затверджено МОН України” // Освіта і управління. – 2008. – Т. 11. – № 2–3. – С. 89–122 (11–12 кл.).
9. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну: навч. програма для підготовки, перепідготовки вчителя образотв. мистецтва і вчителя труд. навч. для викладання профільних програм за напрямом “Дизайн”: “Етнодизайн”, “Основи дизайну”, “Графічний дизайн”, “Веб-дизайн”, “Дизайн реклами”, “Дизайн середовища (дизайн інтер’єрів та екстер’єрів)”, “Ландшафтний дизайн” // Завуч. – 2006. – № 16 (274). – С. 33 – 44.
10. Вдовченко В.В., Антонович Є.А. Програма профільн. навч. для загальн. навч. закладів з трудового навчання у 10–11 кл. “Основи дизайну” // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 2. – С. 115–149.

11. Дизайн-освіта: Профільне навчання старшокласників: Програми, календарні плани і не тільки ... / упоряд.: В. Вдовченко та ін. – К. : Вид. дім “Шкіл. світ”; Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

*In the article theoretical-methodical approaches are grounded to development of the specializations “Artistically-project creation”, “Decoratively-applied art”, “Bases of design” at type level of preparation of students 10-11 classes in the system of continuous artistically-project education. Systemoobrazuyuschy aspects for the synthesis of maintenance of educational industries are certain “Art” and “Technologies” of continuous artistically-project education in OUZ and INSTITUTE of higher. Theoretical positions of modern methodology of continuous artistically-project education at type level from positions of fundamental research in Institute of pedagogics of the National academy of pedagogical sciences of Ukraine are exposed.*

**Key words:** *fundamental researches; continuous artistically-project education in OUZ and INSTITUTE of higher; propedevtyka, doprofyl'nyy and type levels of preparation; specializations: “Artistically-project creation”, “decoratively-applied art”, “Bases of design”; national schools of artistically-project formation of Ukraine is Kiev, Lvov, Kharkov; artistically-industrial schools of Ukraine; artistically-industrial education.*

УДК 37.0:159.922.1

ББК 74.04(4Укр)43

*Наталія Кирста, Тетяна Демків*

## **ГЕНДЕРНА ОСВІТА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ**

*У статті окреслено теоретичні основи гендерної освіти сучасної молоді. Розглянуто поняття “гендер”, “гендерний вимір в освіті”, “стать” в контексті історико-соціальних та психолого-педагогічних досліджень. Виділено та охарактеризовано компоненти гендеру як соціального феномену.*

**Ключові слова:** *гендер, гендерна освіта, гендерна ідентифікація, стать, гендерні компоненти.*

**Постановка проблеми.** Питання гендерної компетенції сучасної людини є одним із вагомих чинників сучасного розвитку суспільства. Воно охоплює усі сфери життєдіяльності людини, а його недооцінка приводить до значних проблем у взаєморозумінні між чоловіками та жінками, що проявляється у руйнації сталості суспільних відносин та розмитості і неоднозначності існуючих цінностей та ідеалів.

Сьогодні гостро постала проблема формування особистості як цілісності, її гармонійний та багатогранний розвиток. І, звичайно, таке її формування неможливе без урахування статі індивіда. Приналежність до певної статі уже несе в собі певні обмеження, а статево-рольові упередження, нав'язані у дитячі роки, визначають особистісні диспозиції у подальшому житті. Орієнтація на статево типізовані моделі поведінки суттєво звужує простір особистісного розвитку, обмежує сфери індивідуальної самореалізації зростаючих поколінь. Тому питання формування гендерного “я” дитини є складним процесом і передбачає не тільки усвідомлення своєї статевої приналежності, але і набуття нею певних соціальних ролей, поведінки та ціннісних орієнтацій.

На жаль у сучасній системі освіти основну увагу зосереджено саме на набутті дитиною своєї статевої ідентичності, як майбутнього представника чоловічого та жіночого родів. Питання соціокультурної компоненти гендерного виховання в освітньому процесі не розглядається.